

JOSEPH KARD. RATZINGER: LITURGIJA I GLAZBA

Kod nas nije uobičajeno prikazivati članke, no ovaj put izuzetak je opravdan. Riječ je o uvodnom izlaganju kard. Ratzingera na VIII. međunarodnom kongresu za crkvene glazbenike, održanom krajem prošle godine u Rimu. Hrvatski prijevod toga izlaganja je objavljen u Svetoj Ceciliji 1986. br. 1.

Pod prvim naslovom „Nadići Sabor? Novo poimanje liturgije” kard. Ratzinger ističe *negativnosti* u nekim novim poimanjima. Rezultat je najčešće određena alergija prema svemu „kodificiranom”, jer to bi podsjećalo na neslobodu a pripadalo bi Crkvi kao instituciji, shvaćenoj pretežno u negativnom smislu riječi. A vjera kao nasljedovanje Isusa morala bi, po tim novim shvaćanjima, biti na strani slobode, po svojoj bi naravi morala biti antiinstitucionalna. Dosljedno tome, i liturgija bi morala nositi u sebi oporbenu silu i morala bi pomagati rušiti mogućnike. Kao izrazit primjer takvog poimanja spomenuta je tzv. nikaragvanska misa, a u tom smjeru idu i liturgije mnogih manjih skupina. Glazba u tim liturgijama zauzima značajnu ulogu i jasno je usmjerena prema zacrtanom cilju. Jer, pjevana se riječ priopćuje našem duhu mnogo djelotvornije od govorene ili mislene riječi.

One koji podržavaju takav način razmišljanja kard. Ratzinger pita: „Zar je Crkva doista samo institucija, birokracija kulta, instrument moći?” i zaključuje: „Ako ne uspijemo nadići takva poimanja i na čuvstvenom području i srcem ne vidjeti Crkvu iznova, na drukčiji način, onda liturgija neće biti obnovljena, nego će mrtvi pokapati mrtve i to će se zvati obnovom. Tada, naravno, ne postoji više ni *crkvena* glazba jer joj je subjekt, Crkva, izgubljen. Dapače, ne može se više s pravom govoriti ni o liturgiji budući da ona ne predstavlja Crkvu: ostaju samo obredi grupe koji se više ili manje vješto služe glazbenim izražajnim sredstvima. Ako liturgija treba da preživi ili čak da bude obnovljena, neophodno je potrebno nanovo otkriti Crkvu” (str. 8a).

U nastavku pokušava odrediti *polazišne odrednice* pravilna suodnosa liturgije i glazbe. S obzirom na liturgiju ističe, pozivajući se na Guardinija, njezinu određenost nasuprot samovolji grupe ili pojedinca, dakle na ono što Guardini naziva objektivitetom i pozitivitetom. Liturgija je, prema tome, prvenstveno sudjelovanje u nekoj višoj stvarnosti i svatko je stvaralac ukoliko prima. Liturgija grupe koja se izdvaja iz iskustva Crkve nije kozmička, ona živi upravo od samostalnosti grupe. Ona nema povijesti — obilježena je upravo izdvajanjem iz povijesti.

Ne pozna otajstva, jer u njoj sve mora biti razjašnjeno i razriješeno. Stoga su joj i razvoj i sudjelovanje isto tako nepoznati kao i poslušnost (usp. str. 8b).

Potom prelazi na *antropološke temelje liturgije* Crkve i njezine glazbe. Najprije nabraja neka zadana načela na kojima se osniva „klanjanje u duhu i istini”: upravljenost na Riječ, racionalnost, razumljivost i trijeznost (očito se misli na rimsku liturgiju). To što vrijedi za liturgiju općenito vrijedi i za glazbu u liturgiji. Iz toga zaključuje da glazba koja služi klanjanju u duhu i istini „ne može biti ritmička ekstaza niti sjetilna zavodljivost ili zaglušna omama, niti subjektivni sentimentalizam, niti plitka zabava; naprotiv, ona je u službi navještaja, u službi duhovnog i, u najuzvišenijem smislu, razumskog iskaza. Drugim riječima: pravo je dakle da glazba kao takva u osnovi mora odgovarati toj 'Riječi', štoviše, mora joj služiti” (str. 9a). A služi tako što pomaže sakramentalnom znaku da prodre na područje svih naših osjetila i ujedno da i naš odgovor vjere obuhvati sve razine našega bića. Tako vjera preko liturgije postaje sastavni dio utjelovljenja Riječi ali istodobno i oduhovljenje tijela. U pitanju je, dakle, teološka i antropološka komponenta glazbe, što kard. Ratzinger opravdano naglašava.

Zatim pokušava *konkretizirati taj govor* upozoravajući na određene modele glazbe, kultne i druge, koja ide za rušenjem granica individualnosti i osobnosti te nudi oslobođenje od svijesti i odgovornosti. Poimence spominje rock-glazbu: „Tražeći izbavljenje u oslobođenju od osobnosti i osobne odgovornosti, rock-glazba se s jedne strane savršeno stavlja u red anarhističkih poimanja slobode koja danas prevladavaju na Zapadu više nego na Istoku; i baš se po tome radikalno suprotstavlja kršćanskom poimanju otkupljenja i slobode, čak mu je čista suprotnost. Stoga se ta vrsta glazbe ne zbog estetskih razloga, ni zbog restauratorske zadrnosti, niti zbog historicističke nepokretljivosti, nego zbog temeljnih antropoloških pobuda mora isključiti iz Crkve” (str. 10a).

Na kraju je postavljeno i najteže pitanje: *Kako je moguće stvoriti glazbu prikladnu za liturgiju?* Jasno je da samo onaj koji živi barem osnovne zasade u skladu s nutarnjom strukturom određene slike o čovjeku može stvoriti i glazbu koja tome odgovara. I Crkva daje neke naznake, no time ne određuje ono što može nastati, ako se stvaralački usvoji to osnovno usmjerenje. Ipak, priznaje i kard. Ratzinger, Crkva je danas i s obzirom na glazbu u posve novim okolnostima. U prošlosti je kršćanska slika o čovjeku bila određenija i snažnije je prožimala pojedina povijesna razdoblja. U našem je vremenu vjera izgubila mnogo svoje moći da utisne biljeg stvarnosti javnoga života, što nesumnjivo otežava stvaralaštvo na ovom području. No, kad je riječ o liturgiji i liturgijskoj glazbi, nije dovoljno obzirati se samo na neku „kršćansku kulturu”, stvaralaštvo mora biti ukorijenjeno u kulturu konkretnog naroda i kraja. U tome je govor kard. Ratzingera poticajan i za nas. Nije se teško uvjeriti da je glazbena i liturgijska kultura kod nas vrlo skromna. Međutim, nije to i ono najgore, često je problematičniji sam pristup. Možda nigdje kao na području liturgijske glazbe nije onako naglašen antagonizam između „kodificiranog” (npr. liturgijska pjesmarica) i „slobodnog” (npr. „duhovne šansone” u liturgiji). Ono prvo je u nekim krugovima, najčešće među mla-

dima ali i među starima koji misle da time pokazuju da su mladi, već unaprijed odbačeno kao staromodno i nevrijedno, a ono drugo kao izraz stvaralaštva i slobodna izbora (koji se međutim osniva na nedovoljnoj glazbenoj kulturi). Ta je podjela savršeno izišla na vidjelo na ovogodišnjem Teološko-pastoralnom tjednu u Zagrebu, u prvom redu u glazbenoj radnoj skupini. Jasno se očitovalo poimanje liturgije s kojim se teško složiti, određen individualizam i zatvorenost u ono što se podudara s trenutnom razinom glazbeno-liturgijske formacije i što se prema tome — sviđa. Za razliku od skladatelja za liturgiju koji zna da je liturgijski oblik izravno uvjetovan strukturom teksta koji se pjeva i koji liturgijskom pjevanju daje ne samo oblik nego i izražajnu snagu, samouki skladatelji (ili bolje: „skladatelji”) i „animatori” liturgije u malim grupama o tome premalo razmišljaju, ako uopće i razmišljaju. Liturgičar će još skrenuti pažnju na primjer na različitost obrednih modela i na potrebu da se nađu i odgovarajući glazbeni oblici.

No, vratimo se još načas govoru kard. Ratzingera. Tko taj govor pažljivo pročita morat će priznati da su u njemu postavljena prava pitanja, iako samo ona najosnovnija. Međutim, budući da to nije znanstvena rasprava gdje bi se potanko obrazložile pojedine tvrdnje, nego samo govor koji želi potaknuti određena razmišljanja, nije lako sve slijediti i suvišno bi bilo ulaziti u raspravu. Mnogo je toga samo natuknuto i nije uvijek jasno na što se misli. Tako liturgičar po struci vjerovatno ne bi sve potpisao. Posebno iznenađuju prigovori članku u *Nuovo Dizionario di Liturgia* (napisali muzikolozi i liturgičari F. Rainoldi i E. Costa jr.) (usp. str. 6 – 7).

Uza sve sitnije nejasnoće, prilog o kojemu je ovdje riječ može se preporučiti svima dobre volje: onima koji se stručno bave tom tematikom (glazbenici i liturgičari) bit će to poticaj za dalje istraživanje a drugi će možda vidjeti da su neke stvari ipak složenije nego što neki misle.

Petar Bašić

PRIMLJENE KNJIGE

Dr. fra I v a n G l i b o t i ć, MISA GOSPI SNJEŽNOJ. Uglazbljeni nepromjenjivi dijelovi mise za mješoviti zbor, a može se pjevati jednoglasno i dvo-glasno. Uglazbljena lagano i efektno. Cijena: 100 din po komadu plus poštarina. Naručuje se kod autora: Franjevački samostan, 58260 IMOTSKI,

Dr. fra I v a n G l i b o t i ć, UČITELJ MARKO. Šaljiva igra s pjevanjem u jednom činu za dječake. Igra je posvećena uspomeni sinjskih dječaka koji su pred pedeset godina pjevali u crkvi Gospe Sinjske i u dvorani Katoličkog doma uspješno izvodili ovu, tek sada objavlvenu, igru. Ovo je jedan oblik dječje operete koji je prilagođen laganim izvedbama. Iza teksta je notni prilog. Može veoma dobro doći vjeroučiteljima i voditeljima crkvenih zborova koji imaju prikladnu dvoranu. Naručuje se kod autora: Franjevački samostan, 58260 IMOTSKI. Cijena: 150 din po primjerku.